

Kronik: Amerika forgår – men sagosuppen består

Af Henrik Marstal, musiker, forfatter, ph.d

Husker nogen mon stadig Christian Winthers klassiske digt 'Flugten til Amerika'? Frustreret over hverdagens trængsler beslutter en lille dreng at flygte til Amerika, landet hvor det regner med limonade og hvor man selv bestemmer, om man gider gå i skole. Drengen får overtalt sin lillebror til at rejse med til fantasilandet, men bedst som de er på vej, lyder moderens myndige stemme ud ad vinduet: Der er aftensmad, og begge – ikke mindst den ældste af de to brødre – må resignere. I stedet for at rejse væk må han vredt drukne sin sorg og finde trøst på bunden af sagosuppen. Winthers digt blev udgivet i 1835 i Oehlenschlägers og H.C. Ørsteds København på et tidspunkt, hvor det moderne Europa kun langsomt var ved at blive formet. Politisk var tilstandene ustabile, og omstillingen fra bonde- til industrisamfund lod vente på sig. Men forestillingen om Amerika som et mulighedernes land levede i bedste velgående, hvad Winthers digt er et solidt vidnesbyrd om. De to brødre i digtet ville ganske vist næppe være kommet meget længere end til Valby Bakke, hvis de virkelig var kommet afsted. Men den samtid, som Winthers digt udkom i, kendte godt til folk, der drog til Amerika for at prøve lykken. De voksne kunne trods alt ikke drukne trangen til at rejse til Amerika på bunden af en skål sødsuppe. Søren Kierkegaards fire år ældre bror, Niels Andreas, var en af dem, der gjorde alvor af sin udlængselstrang. Som mange andre drog han afsted med hjertet fuldt af blandede følelser, vel vidende at han næppe nogensinde ville komme til at se sin familie eller venner bag de københavnske volde igen. Og det kom til at holde stik. Niels Andreas påbegyndte sin rejse mod Amerika i sensommeren 1832 blot for at ende sine dage godt et år senere i New Jersey i en alder af bare 24 år. Men den udlængsel, som Winther havde beskrevet, blev ikke mindre med tiden. Senere i århundredet bredte den vesteuropæiske emigrantfeber sig for alvor, også i Danmark. Amerika var og blev opfattet som et land, hvor det regnede med limonade – især blandt dem, der ligesom Niels Andreas havde fået en lidt skæv start på livet og ønskede at begynde forfra, befriet fra omgivelsernes forventninger og formaninger. At omtale Amerika som 'den nye verden' var noget, man også gjorde allerede på Christian Winthers tid som modsætning til det gamle Europa. Var Europa fortiden, var Amerika nemlig fremtiden, mulighederne, drømmene. Kort sagt et bedre sted at være end dér, hvor man selv befandt sig. Det var der for så vidt ikke noget nyt i: Europæere har altid haft et behov for at drømme om mytologiske ikke-steder, der gjorde livet lettere at udholde. Derfor var Amerika opfundet allerede længe før det blev opdaget, og på den måde blot endnu et fantasiland i rækken af fantasilande – om end et mere modernitetsrelateret af slagsen. Mytologien gik så at sige forud for udforskningen, og de opdagelser, man senere gjorde sig, lod man indpasse i forhold til det, man havde opfundet i forvejen. Begejstringen for Amerika var dog ikke udelt. I 1830'erne var man især i England begyndt at tale om, at der foregik en såkaldt amerikanisering af Europa. Og i takt med, at USA i løbet af århundredet markerede sig som en industriel og militær magtfaktor, blev fænomenet amerikanisering noget, man i Europa bekymrede sig om, ikke blot med hensyn til de økonomiske perspektiver, men så sandelig også de kulturelle. Ordet havde en truende klang over sig, og den engelske kritiker William Stead kunne i 1901 ligefrem udgive en bekymret bog betitlet 'The Americanisation of the World'. Filmen, jazzen og adskillige nye opfindelser gjorde, at det amerikanske som fænomen rykkede tættere på europæerne i 1900-tallets første halvdel, og efterkrigsårenes Marshall-hjælp bidrog også til det. Med opkomsten af sen-1950'ernes teenagekultur blev amerikaniseringen et endnu mere centralt spørgsmål blandt europæiske

iagttagere. En ungdomskultur centreret omkring forbrug af overvejende amerikansk producerede goder skabte her et særligt rum for kulturel udfoldelse og frisættelse, man ikke tidligere havde set. Den moderne amerikanske way of life blev en model til efterlevelse, der hjalp mange unge til at distancere sig fra forældrenes livsverden. Efterhånden er disse kulturgoder blevet massekultur uden nogen bagvedliggende national eller mental signifikans, også for andre end de unge. Det samme gælder de American style-relaterede væremåder, som alle europæere har tillært sig siden deres tidlige barndom gennem film, TV-serier, musik, mode og madkultur. Disse fænomener har i kraft af deres gennemgribende inkorporering i det europæiske hverdagsfund efterhånden helt mistet deres oprindelige forbindelse til det USA, de opstod i. I dag opfattes de måske snarere som en slags globale 'free floaters' på linje med f.eks. pizzaen, der ligeledes har mistet sin oprindelige forbindelse til Italien. Amerikansk kultur har altså formået at influere europæisk mentalitet i så omfattende en grad, at den har kunnet gøre sig usynlig uden derved at mindske sin indflydelse. Tendensen til at lade sig influere af amerikansk kultur har nu ikke nødvendigvis noget med amerikanisering at gøre. Fænomenet er i sin sproglige udformning problematisk, fordi det forleder os til at tro, at amerikanske værdier uden videre bliver os påført udefra, og at vi selv spiller en passiv rolle i denne påførelse. Men der er snarere tale om en række komplekse processer, hvori amerikansk kultur nok er en stor indflydelse, men hvor denne indflydelse ustandselig tilpasses og forhandles i forhold til vores egne kulturelle præferencer og kompetencer. Amerikanisering er derfor meget andet end synet af McDonald's-butikker på hver en europæisk gågade, fyre iført T-shirts med baseball-logoer og lyden af hip hop, der strømmer ud af forbikørende biler. Først og fremmest er den en europæisk forestilling om et never-never land, som utrætteligt giver stof til drømme, ikke mindst drømmene om individuel selvrealisering. På den måde eksisterer Amerika også i dag i den kollektive bevidsthed som et imaginært land eller som en kæde af symboler, snarere end at være et virkeligt land med virkelige mennesker af kød og blod. Et virkeligt Amerika har nemlig aldrig fandtes. For det Amerika, som vi lader os influere af, kender vi kun fra eventyrets, fiktionens og allegoriens verdener, dvs. fra film, TV, musik og sport. Amerika i Amerika er et ganske andet, langt mindre glamourøst og frihedsvinkende land end Amerika i Europa, hvilket New Orleans-katastrofen i 2005 var et næsten lidt for godt eksempel på. Irak-krisen har som bekendt været et vendepunkt i Europas opfattelse af det USA, som politisk og økonomisk reddede Vesteuropa fra ruin efter to verdenskrige, og som bragte fornyet materiel velstand ind i verden. Og måske den stigende modvilje mod det nuværende officielle politiske og økonomiske USA med tiden vil blive fulgt op af en tilsvarende modvilje mod det officielle kulturelle USA. Det er muligt, at importeret, amerikansk mainstream-kultur efterhånden vil blive suppleret og med tiden måske endda udskiftet med noget helt andet. Hvad kunne dette andet tænkes at være – en paneuropæisk kultur, sådan som det var tilfældet i tiden før 1. Verdenskrig? En hybridkultur bestående af europæiske og orientalske vaner og skikke, sådan som det i forvejen kendes fra London, Paris og Stockholm? Eller måske ligefrem separate regionale/nationale kulturer? Svarene blæser i vinden, for nu at citere en gammel amerikansk protestsanger, der – indtil videre – stadig citeres. Flugten til eller drømmen om Amerika kunne hos Winther druknes på bunden af sagosuppen. Mere end en skålfuld vælling skulle der sådan set ikke til for den lille dreng i digtet, som hverken gik med omvendt kasket, så amerikanske TV-serier dagligt eller checkede regelmæssigt ind på en Burger King. For en nutidig dreng tegner tingene sig ganske anderledes: Drømmen om Amerika er aldrig blevet druknet på bunden af nogen som helst cola-flaske – kun næret yderligere. Fantasilandet

Amerika er i dag nærmest selv at betragte som en global 'free floater', for som bekendt kan Dallas-serien, Madonna, McDonald's og Coca-Cola henholdsvis ses, høres, spises og drikkes over hele kloden. Alene derfor er det meget, meget svært at forestille sig en lille dreng i en overskuelig fremtid, som har kulturelle præferencer, der hovedsagelig holder sig på denne side af Atlanterhavet, og som slet ikke har nogen udlængsler at drukne på bunden af hvilken som helst form for væske. Måske er det heller ikke ønskeligt, hvis netop den verdenskulturelle mangfoldighed, som amerikansk kultur med sin dominans selv tenderer mod at holde nede, fortsat skal have gyldighed. Men det er ikke umuligt, at andre, mere tiltrækkende fantasiriger med tiden vil opstå i europæisk tanke. Forestillingen om Amerika er i sig selv en historisk forestilling. Derfor vil også den en dag være forsvundet igen som et andet Atlantis. Amerika forgår – men sagosuppen består.